

Inkerin tutkimuksen seminaari

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,
Helsinki, 30. 3.1989

Seminaarin järjestivät Suomen ja Neuvostoliiton välisen tieteellis-teknillisen yhteistoimintakomitean humanististen alojen työryhmät.

Puheenjohtajana toiminut SKS:n arkistonjohtaja *Pekka Laaksonen* kertoi seminaarin tarkoituksena olevan kartoittaa, mitä Inkerin tutkimuksen alalla on tehty, mitä tutkimushankkeita on meneillään ja mitkä ovat tavoitteet. Tutkimukselliset tarpeet ja toiveet saatetaan näin yhteistoimintakomitean tietoon.

Vs. proessori *Aili Nenola* esitti kysymykset, miksi pitäisi tutkia Inkeriä ja mitkä ovat ne tiedon intressit, jotka ohjaavat tutkimusta. Oman suomalaiset identiteettimme kannalta Inkeri on koettu tavallaan reliikkialueeksi. Heimoajatus ja laajempi itämerensuomalaisen ja suomalais-ugrilaisen kulttuurin juurien selvittäminen ovat olleet pyrkimyksenä vanhempien aineistojen keruussa. On myöskin kulttuuria laajasti käsittävää, ihmiskunnan kaikkea kulttuuriperinnettä selittävää tutkimusta. Inkeriläisten oma näkökulma tulisi ottaa enemmän esille. Aineiston ja tutkimuksen avulla tulisi saavuttaa tieto heidän menneisyydestään ja tulkita heidän omia kokemuksiaan.

Professori *Lauri Honko* kertoi ensin tutkimuksen taustasta. Ajalta ennen ensimmäistä maailmansotaa on enimmäkseen kansanrunousaineistoa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kerättiin perinnettä pääasiassa Viron Inkerissä, joka on kuin Inkeri pienoiskoossa: monet kielet ja kansallisuudet rinnakkain.

Maailmansotien välisenä aikana Neuvostoliiton puolella rajaa asuvia inkeriläisiä pakkosiirrettiin ja toisen maailmansodan jälkeen 200 000 inkeriläistä siirtyi eri puolille maailmaa. Sen jälkeen on kerätty

kansanperinnettä heidän keskuudestaan. 1950-luvulla aineistot järjestettiin Inkerin henkisen kansanperinteen arkistoksi ja tehtiin täydennyskeruita.

Tutkijan näkökulmasta Inkeri on tähän asti ollut kahtaalla: kansanrunousarkistossa ja Inkeristä pois siirtyneiden pakolaisten muistissa. Nyt etsitään mahdollisuuksia kolmannelle tavalle: tutkimuksille maantieteellisessä Inkerissä. Mahdollisuutta luoda tutkimusyhteistyötä Inkeriin kansainväliselle pohjalle ei tulisi jättää käyttämättä. Neuvotteluun tulisi koota Neuvostoliiton tiedeakatemian asianomaiset laitokset Leningradissa, Moskovassa, Petroskoissa, Tallinnassa ja Tartossa inkeriläisten kanssa niin, että toiminnan suunnan määräisivät lähinnä inkeriläisten tarpeet. Neuvotteluissa voitaisiin selvittää mm. mille aloille apua eniten toivotaan ja minne olisi tarkoituksenmukaista perustaa inkeriläisaineistojen keskustiedosto.

Tutkijakoulutuksella ja harrastajakääräjien pikakursseilla voitaisiin luoda edellytyksiä yhteydenpidolle ja moleminpuoliselle aineistojen hyödyntämiselle. Inkerissä olisi Hongon mukaan mahdollista tutkia kulttuurifuusiota, koska siellä on ollut koko ajan rajanylikäyntiä ja valmiutta ottaa huomioon eri ryhmien kulttuureita.

FL Pirjo Uino kertoi rautakauden hautamuotojen moninaisuuden todistavan etnisesti kirjavasta väestöpohjasta. Suomalaiset arkeologit eivät ole tehneet Inkerinmaalla kaivauksia ja tulevaankin tutkimukseen osallistumista rajoittanee henkilö- ja aineellisten resurssien puute. Arkeologisen aineiston perusselvitys olisi tehtävä, jolloin päästäisiin etenemään aineiston etniseen identifiointiin ja etnohistoriaan sekä talous- ja yhteiskunnallisten olojen tutkimukseen.

Professori *Veijo Saloheimo* sanoi, että Inkerin historian tutkiminen on tärkeää myös nykyinkeriläisten identiteetin kannalta. Tutkimusongelmien selvittäminen

vaatii suomalais-neuvostoliittolaista yhteistyötä; esimerkiksi Inkerin läänitysolojen selvittäminen olisi monestakin syystä tarpeen. Inkerin tutkimuksen lähteistöjä sijaitsee Suomen, Neuvostoliiton ja Ruotsin arkistoissa. Tallennettuina niissä on esim. tuomiokirjoja, tilikirjoja, henkikirjoja ja väenottorullia, mutta miltään alueelta ei ole enää täydellisiä aineistoja. Nämä olemassa olevat aineistot olisi huolellisesti selvitettävä.

Professori *Pertti Virtaranta* kertoi Inkerin kieliperinteen tallennuksesta ja tutkimuksesta sanoen, ettei mistään suomalaismurteiden alueelta ole talletettu niin vähän tietoa kuin Inkeristä. Suomen kielen nauhoitearkistossa on tallennettuna Inkerin alueen suomalaismurteita yhteensä noin 300 tuntia.

Koska tutkijat eivät ole pitkään aikaan päässeet Inkeriin, on suurin osa nauhoituksista tehty Suomessa ja Ruotsissa. Jonkin verran kopionauhoja on saatu Kielen ja kirjallisuuden instituutista Tallinnasta. Useilta Inkerin paikoilta ei ole lainkaan ääninäytteitä nauhoitearkistossa.

Nyt olisikin käynnistettävä perusteellinen sanavarojen tallennus 3–4 inkeriläiskohteessa sekä nimestys ja kielinäytteiden nauhoittaminen kautta Inkerin. Kieliaineksen tallennus- ja tutkimusmahdollisuudet olisivat ehdottomasti parhaat Inkerinmaalla, jossa ainakaan vanhempien ihmisten äidinkieleen eivät suomen yleiskieli tai venäjä ole vaikuttaneet. Siksi olisi pystyttävä lähettämään kenttätöntekijöitä Inkeriin.

Professori *Juha Pentikäisen* mielestä perinteen tutkimuksessa voitaisiin nyt panna osallistavaan tutkimustapaan eli yksilöiden ja yhteisöjen aktivoimiseen ja saamiseen mukaan tutkimukseen. Tällöin jäisivät tiukat perinteen lajirajat syrjemälle ja etualalle nousisi inkeriläisen identiteetin tutkiminen. Inkeriläisten identiteettitutkimuksessa olisi mielenkiintoista testata termiparia ”imported ethnicity –

transformed ethnicity”. Suurin osa inkeriläisistähän on viettänyt lyhyemmän tai pidemmän ajanjakson Inkerin alueen ulkopuolella.

Ruotsissa on menossa sinne muuttaneiden inkeriläisten muistitiedon ja elämänkertojen tallennus ja tutkiminen Upsalan yliopistossa. Suomessa voitaisiin tehdä vertailevaa tutkimusta niiden inkeriläisten välillä, jotka ovat a) muuttaneet Suomesta edelleen Ruotsiin b) ovat jääneet Suomeen c) ovat menneet Viroon d) ovat menneet Karjalaan e) ovat jääneet Siperiaan f) ovat palanneet takaisin Inkerinmaalle. Olisi mielenkiintoista pyrkiä tekemään kenttätöitä yhdessä inkeriläisten tutkijoiden ja opiskelijoiden kanssa.

FL *Pekka Nevalainen* kertoi väestönsiirroissa vuosina 1943–44 Suomeen saapuneiden inkeriläisten sopeutumisesta 1940-luvulla. Tutkimukseen on ollut mahdollista käyttää sellaisia ennen suljettuina olleita aineistoja kuten valtiollisen poliisin ja ulkoasiainministeriön dokumentit.

Suomen viranomaisille väestönsiirrot olivat ensin nimenomaan työvoimakysymys. Sotatoimien kiihtyessä sai toiminta enemmänkin humanitäärisen sävyn. Suomeen sopeutuminen oli helpointa keski-ikäisille kolhoosiyöntekijöille. Mutta noin 2/3 inkeriläisistä oli kalastajia, joista vain muutama pääsi omaan ammattiinsa ja näin sopeutuminen vaikeutui.

Syksyllä 1944 olivat monet inkeriläiset halukkaita palaamaan takaisin kotiin. Suomeen jääneistä noin puolet (yli 4000) siirtyi Ruotsiin 1950-luvun loppuun mennessä. Olo Suomessa tuntui turvattomalta ja pelättiin pakkopalautuksia. Vasta 1950-luvulla inkeriläisille ryhdyttiin myöntämään kansalaisoikeuksia ja tasavertaista asemaa muihin suomalaisiin nähden.

FT *Olavi Koivukangas* kertoi johtamansa Siirtolaisuusinstituutin pyrkimyksistä monitieteisen muuttoliiketutkimuksen koordinointiin ja alan yhteistyön kehittämiseen. Monitieteinen näkökulma tulisi

pitää esillä ja rohkeasti tarttua vaikeisiin tutkimustehtäviin. Inkeriläisten historia on muuttoliikkeiden historiaa, ja olisi-kin suotavaa, että tiedot eri tutkimusprojekteista saataisiin Siirtolaisuusinstituutin ylläpitämään tutkimusrekisteriin.

Nyt käynnissä olevista tutkimuksista Koivukangas mainitsi toimitussihteeri Helena Miettisen inkerinsuomalaisten muistelmien keräämisen esim. Kanadassa ja Australiassa asuvia inkeriläisiä haastatteleamalla. Toisena esimerkkinä hän mainitsi FT Alpo Juntusen tutkimuksen Inkeristä vuosina 1820-1860 Jakutiaan, Itä-Siperiaan, muuttaneista. Tulevassa tutkimuksessa olisi tärkeää saada aikaan kokonaisuus Inkerinmaan alueen koko väestöstä alkaen demografisista lähtökohdista.

Eestin inkeriläisten liiton puheenjohtaja *Rudolf Pakki* kertoi, että Inkerin Suomalaisen Liitto on rekisteröity virallisesti Virossa maaliskuussa 1989. Näin tutkimuksiin liittyviä asioita voidaan hoitaa suoraan liiton kanssa ja siten välttää ylimääräistä byrokratiaa. Yhteistyön aloittamiseksi olisikin laadittava luettelo siitä, mitä halutaan tutkia ja millä seuduilla. Paikallisia asukkaita voitaisiin haastatella omilla asuinpaikoillaan ja lähettää haastattelut radion kautta, jolloin suomalaisen tutkijan tarvitsisi ainoastaan nauhoittaa lähetystäällä Suomessa. Haastattelujen metodiikka voitaisiin sovittaa suomalaisten tutkijoiden tarpeiden mukaan. Näin inkeriläis-

ten omien yhdistysten avulla tavoitettaisiin esim. kesätapahtumien yhteydessä ihmisiä, jotka ovat halukkaita kertomaan kokemuksistaan.

Suomen ja Neuvostoliiton välisen tiede- ja teknillisen yhteistoimintakomitean apulaispääsihteeri *Olli Perheentupa* sanoi Neuvostoliitossa viime aikoina tehdyn hyvin merkittäviä päätöksiä kansallisissa puitteissa kielen ja kulttuurin elvyttämiseksi. Kansainvälisessä arktisten alueiden tutkimuksen kokouksessa Leningradissa joulukuussa 1988 on päästy periaatteessa sopimukseen siitä, että kaikki mukana olleet maat avaavat alueensa muiden maiden tutkijoiden kenttätyölle. Tämä laaja tutkimusverkosto on vielä organisointivaiheessa.

Tämän seminaarin jälkeen yhteistoimintakomitean humanististen alojen työryhmät kokoontuvat pohtimaan ehdotettuja konkreettisia toimenpiteitä. On tuotu esiin myös sellaisia tutkimusintressejä, joiden tyydyttäminen edellyttää perinteisten akateemisten lähestymistapojen ylittämistä. Vaikka inkeriläisten kieli- ja kulttuuri- muotojen sekä historian tutkimuksessa akateemisen ja kansalaistieteen intressit saattavat yhdistyä varsin luontevalla tavalla, on tutkimuksen aina kuitenkin täytettävä akateemiset kriteerit.

Tiivistelmän SKS:n muistiosta laatinut Taimi Sainio.